

Keatshert, the roadmovie: 'de camera is er niet meer, Chris is zoals hij is'

De mooiste beelden zijn niet die van het kaatsveld of de kleedkamer. Nee, de mooiste beelden zijn die van het Friese landschap. Het is alsof de Amsterdamse regisseur Willem Wits kaatsen en Friesland met elkaar heeft verbonden. Chris en Jacob Wassenaar en Rutmer van der Meer rijden en fietsen - vooral die beelden zijn prachtig - door dat landschap alsof ze op reis zijn. Ergens naar toe. Naar een training. Naar een wedstrijd. En uiteindelijk naar de moeder aller kaatswedstrijden, de PC. 'Ze zijn constant onderweg. Met de auto, de fiets, het hoofd. Dat wilde ik laten zien. Het is een beetje een roadmovie geworden', aldus Wits.

Chris Wassenaar onderweg. Foto: Willem Wits

Een roadmovie. 'Easy Rider', 'The Delivery', 'Paris Texas', 'Thelma and Louise', 'Keatshert'. Nee, de vraag is niet welke titel niet in dit rijtje thuishoort. Want als je er goed over nadent, dan passen de hoofdrolspelers van 'Keatshert' prima in de traditie van de roadmovie. Google maar eens op het begrip en je komt een aantal definities tegen. Meestal gaat een roadmovie over twee personen die onderweg zijn. Al reizend komt iets moois tot stand of maken ze van alles mee. De roadmovie kan kenmerken hebben van een thriller, een western of een actiefilm, maar ook van een drama of een romance. Vaak heeft een roadmovie een licht anarchistisch karakter. De personages zijn van huis en een gevoel van vrijheid maakt zich van hen meester.

Kijk eens aan, vervang twee door drie en het partuur met Chris in de hoofdrol past precies in dit profiel van een roadmovie. Ze hebben met z'n drieën iets moois tot stand gebracht en van alles meegemaakt, winst en verlies, een lach en een traan. Soms was er sprake van een thriller, het gevecht om een enveloppe met inhoud of niets, soms van drama, altijd van actie. En het licht anarchistische karakter behoeft geen nadere toelichting. Tel het aantal vloeken en andere aan duidelijkheid niets te wensen overlatende verzuchtingen maar bij elkaar op en het woordje 'licht', mag gerust achterwege blijven. En wat drukt beter de liefde voor de kaatsport uit dan het gevoel van vrijheid.

De muziek van The Byrds of Ry Cooder had eronder moeten, onder 'Keatshert'.

Voor Omrop Fryslân maakte Wits in 2006 'Bestemming Oerol'. Dat was nog enigszins een insiders-film, want Wits komt uit het theater, als vormgever. De Omrop vroeg hem in die tijd om juist eens met de blik van een buitenstaander naar het kaatsen te kijken en daarbij de diepte niet te schuwen. Wits: 'Ik had er geen voorstelling van. Ik ben geen sportfanaat. De eerste wedstrijd die ik meemaakte, was de Masters in Heerenveen. Ik dacht, wat gebeurt hier in godsnaam? Op de PC van 2007 ben ik op de perstribune

Het einde nadert. Chris' dochter Anke neemt de handschoen over.

naast Omropverslaggevers Geert van Tuinen en Hijlco Broersma gaan zitten. Daar heb ik wat kennis van het spel opgedaan.'

In november van dat jaar bracht Wits een week op Het Bildt door en praatte met een groot aantal mensen. Het werd hem al snel duidelijk dat de film zou worden opgehangen aan het afscheid van Chris

Wassenaar. 'Ik wilde één partuur volgen, anders zou het onoverzichtelijk worden. Chris was de doorslaggevende factor. En die krankzinnige combinatie met Jacob en Rutmer. Alle intuïtie wees me in die richting'

Vervolgens maakte Wits zijn eigen film. De Omrop liet de outsider volledig zijn artistieke gang gaan. De kritiek van enkele liefhebbers was dat het geen

echte kaatsfilm is geworden, een film ter meerdere eer en glorie van de bovenslag, die alles verzeggende opslag van Chris, de krans, de koning en het verrukke kaatspubliek. Waarom eigenlijk niet? Wits: 'Ik wilde geen hosanna-verhaal over het kaatsen, geen historisch verhaal of een verhaal over de regels van het kaatsen. Ik wilde voor de emoties gaan en een persoonlijk verhaal vertellen. Dat het kaatsminnend

Autoskooterje op it Frjentsjerter keatsen

foar famke K. te F.

Bekende en minder bekende skriuwers hawwe gauris oer it keatsen skreaun. Piter Jelles Troelstra skriuwt dat er op 'e PC yn Frjentsjer wie, faaks fermakke er him op 'e merke, mar hy hie foaral each foar de fammen op it Sjûkelân. De skriuwer Simon Vestdijk út Harns hat oer it spul skreaun - hat keatst yn Harns op 'e Skritsen en miskien ek yn Hjerbeam, dêr't de heit fan syn faam foarsitter wie fan de keatsklub (Terug tot Ina Damman, 1934).

De dichter Piter Jelles keatste by myn witten net. Hy hat der wol in moai gedicht oer skreaun - 'By 't keatsen' (1882). De earste strofe jout de sfear fan de PC treflik wer:

Ik wie by it Frjentsjerter keatsen,
En hie dat mar net foar 't ferstân;
Mar ien treast – der wiene ek froulju,
De pronk fan it Fryske lân.

It fers is net opnommen yn de nije *Spiegel van de Friese poëzie*. Ik fyn dat in griis: Troelstra lit sjen dat er by steat wie en beskriuw as net-keatser de tige werkenbere sfear op in PC.

Ien fan de gearstallers fan de nije *Spiegel* skreau my doe't ik yn oktober 2007 de Gysbert Japicxpriis wûn hie: 'wy hearre net by itselde partoer wat de literatuer oangiet'. No, fan it keatsen hat er ek gjin moer ferstân, want jo hearre net by in partoer, mar jo

sitte yn in partoer, en jo hearre by de bêsten (of net, sa't hjir bliken docht).

Sokke lju sjogge (dus) net it boartlike yn Piter Jelles syn gedicht. De *Spiegel* hat no in godfruchtich gedicht fan him opnommen, dêrmei past er miskien better by de smaak fan it Spiegelpartoer. Mar oft de dichter en sosjalistyske foaroanman dêrmei rjocht dien is, moat sterk betwivele wurde.

Famke K. út F.

Ek ik haw oer it keatsen skreaun, yn poëzy en yn proaza. Foar de keatsklub 'Jan Zeinstra' wie dat yn 1993 de histoaryske 'roman' oer *100 jier keatsen Hjerbeam*. Yn myn roman *Piksjitten op Snyp* (1999) komt it keatsen ek gauris foarby - yn de fuotspoaren fan Piter Jelles sis mar (want poëzy, keatsen, PC en froulju falle elkoar soms yn de earms).

Krekt foar ôfrûne krysttiid kaam my it berjocht fan Janus Paassen syn dea werris ûnder eagen. Ik seach him noch rinnen op it Sjûkelân. Mei Hotze Schuil, Sikke Olivier, Frâns Helfrich en oaren. Ik hearde se praten - Ljouwerters, Harnzers, want dat wiene har talen. Op itselde stuit mong dat stedsk op it keatsfjild him mei it Frjentsjerters fan famke K. - yn har koart rokje, mei har prachtige Dietrichskonken, op har reade skuon mei hege hakken.

Mei dat famke haw ik merkefierd op it *Frjentsjerter keatsen*, mei dat famke reesde ik yn de autoskooter oer de Breedpleats te Frjentsjer - 'jou mutte my goed fasthouwe, want anders krij ik opsoademiters fan dy

andere autootsys, se hewwe it op myn bloate benen fersien'.

De PC betsjutte yn dy tiid (1957-1959) foar my keatskeningen, merkefiere en fammen, lykas Piter Jelles in 75 jier earder yn syn fers beskriuwt. Yn *Piksjitten op Snyp* komt in famke foar dat mei it Frjentsjerter keatsen yn in kroech wurket, dat sjen lit hoe't je de sûker mei ien finger út in sûkerpûdsje tikje kinne, dat op in nacht, as elk op ien ear leit, op it toaniel fan dy kroech foar my in striptease jout.

Su'n Franeker meiske bedoel ik nou. Meiske K. fan de Singel, flakby it roaie dorp - dat meiske speelt in heel wat fan myn boeken een rol (mei har prate ik Frjentsjerters sa't ik yn Harns wol Harnzers prate). Troelstra seach sa'n famke yn F. al folle earder. Keatsmuzen binne it.

Ik sal wel sture

Yn myn lêste bondel gedichten, *As wurden slipe wurde* (2008), komt dy wrâld fan de merke, de autoskooter mei syn rubberplysje, de wille fan twa fereale jongelju, yn twa gedichten werom. De gum-myharlekijn op de reesbaan fan de autoskooter joech knipmesbûgjend it sein om troch te riden as je him ramden.

publiek het niet zou waarderen? Dat weet ik niet. Een persoonlijk verhaal spreekt ook de mensen aan die Chris niet kennen. Uitleg geven van de spelregels had de film alleen maar ingewikkeld en droog gemaakt. Dat werkt niet.'

Volgens Wits zit de kracht van het verhaal juist in het ouder worden, de roem, de teleurstelling, het afscheid nemen. 'Chris op een keerpunt in zijn leven, dat maakt het groter dan alleen maar een kaatsfilm-pje.' De film werkt via fragmenten uit trainingen, wedstrijden, werk en privé-leven van de drie maten toe naar het absolute hoogtepunt, de PC van 2008. Wat was mooier geweest dan een afscheid van El Gigante als de koning van de Friese kaatsarena's? Het mocht niet zo zijn. Zijn partuur sneuvelt in de halve finale. Voor de icoon van het Friese land wordt het niet het afscheid dat hij heeft gedroomd. Eervol, maar toch?

Wits had een voorgevoel. De avond voor de PC staat Chris zijn schoenen te repareren. 'Iets in zijn houding zei me dat hij dacht: dit wordt 'm niet morgen! We hoopten het natuurlijk ontzettend voor ze, want je krijgt een band met ze. Achteraf kunnen we alleen maar blij zijn dat ze er niet in de eerste omloop af gingen. Ze hebben tenminste een toernooi kunnen spelen. Als ze hadden gewonnen, dan was het feit dat Chris voor de laatste keer meedeed ondergeschikt geraakt aan die zege. Ook als verliezer blijft hij gewoon de koning. Zijn doel was goed afscheid te

nemen van het publiek dat hem altijd op handen droeg. Dat heeft hij gedaan. Dat is gelukkig gebeurd. Je ziet hem na afloop samen met Rutmer naar de winnaars kijken. Uit die scène spreekt het besef dat het leven verder gaat. Voor de film was ik er dan ook niet verdrietig om dat hij niet won en koning werd.'

Wits groeide op in Den Haag. Zijn vader was een Fries. Pake had een schildersbedrijf in Leeuwarden. Beppe was een Hettinga. Aan de muur thuis hingen bordjes met Friese spreuken. Doch dyn plicht en lit de lju rabje. Dat deed hij als beeldend kunstenaar en theatervormgever en sinds 2002 als filmer. In dat jaar debuteerde hij met 'Het stoffelijk geheugen' over de schatkamer aan emotionele verhalen die samenhangen met oude kledingstukken. De film werd uitgezonden door de NCRV. RTV Noord en Omroep Max zonden in 2005-2006 'Een oorlog van acht weken' uit over het bizarre einde van de Tweede Wereldoorlog op Schiermonnikoog, verteld door de kinderen van toen. 'Bestemming Oerol' ging in première op het Noordelijk Film Festival van 2006, twee jaar later dus gevolgd door 'Keatshert'.

De laatste was de grootste klus tot nu toe. 'Er zit een jaar van mijn leven in. Sneller kan het niet, want het is een enorme machinerie om zo'n film te maken. Als je hart er niet in zit, dan hou je het niet vol. Ik ben heel dicht bij de hoofdpersonen gebleven. Je ziet en voelt de emotie. Het zijn stoere Friese jongens, maar ook heel emotioneel. Die emotie wordt niet uitgesproken.

Daar hou ik van. Beter wat niet dan wat wel gezegd wordt. De tegenslagen, het ouder worden, het naderende afscheid. Je vult het zelf in. Het wordt als het ware je eigen verhaal als kijker.'

Het boottochtje als teambuilding. Tussen loting en PC. De zon schijnt. Friesland ligt er bij als in een toeristenfolder. Maar de spanning is onder het hengelen om te snijden. En die nek! Misschien wel de mooiste scènes in de film. Chris als hoofdrolspeler in een roadmovie. Wits: 'We hadden het geluk dat Chris het op camera goed doet. Hij is heel naturel. Dat heeft ons veel opgeleverd. Op een gegeven moment is de camera er niet meer. Dan is Chris gewoon zoals hij is.'

Wio Joustra